

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 441/2023-22

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla (sudca spravodajca) a sudcov Petra Straku a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej JUDr. Luciou Bajzovou, advokátkou, Tatranská 300/8, Považská Bystrica, proti uzneseniu Krajského súdu v Bratislave č. k. 7Co/50/2023-226 z 11. mája 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 14. júla 2023 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením, ktorým bol na odvolanie žalovanej zamietnutý jej návrh na nariadenie neodkladného opatrenia. Uznesenie navrhuje zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie.

II.

2. Návrhom na nariadenie neodkladného opatrenia z 21. februára 2023 sťažovateľka žiadala, aby okresný súd uložil žalovanej zdravotnej poisťovni povinnosť uhradiť jej liek, ktorý nie je zaradený v zozname kategorizovaných liekov. Potrebu bezodkladnej úpravy pomerov odôvodnila tým, že liek je možné aplikovať iba do druhého roku jej veku a podľa ošetrojúcej lekárky po okamžitom začatí liečby možno očakávať významné zlepšenie. Neodkladné opatrenie je podľa sťažovateľky jediný spôsob, ako bolo možné zabezpečiť nápravu protiprávneho stavu, ktorý bol nastolený tým, že poisťovňa v prípade rozhodovania o úhrade lieku podľa § 88 ods. 7 zákona č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o úhrade liekov“) nedodrжала

zásadu rovnakého zaobchádzania, keď s ňou zaobchádzala menej priaznivo ako s inými dvoma poistenkami, ktorým liek uhradila.

3. Okresný súd sťažovateľke vyhovel a žalovanej uložil liek uhradiť. Žalovanú poučil, že proti sťažovateľke môže podať žalobu o náhradu inej ujmy spôsobenej výkonom neodkladného opatrenia. Okresný súd prihliadol na hraničnú situáciu sťažovateľky a pristúpil k zmierneniu tvrdosti § 88 ods. 9 zákona o úhrade liekov, ktorý považuje za príliš rigidný, pretože nestanovuje jasné a jednotné podmienky rozhodovania zdravotných poisťovní o úhrade liekov. Pri kolízii záujmu štátu a žalovanej na udržateľnosti systému zdravotného poistenia a práva na život sťažovateľky bolo potrebné prikloniť sa na stranu sťažovateľky. Podľa okresného súdu je osvedčené, že sťažovateľka spĺňa indikačné kritériá pre liečbu liekom aj v prípade jej typu ochorenia. K diskriminačnej povahe rozhodnutia žalovanej okresný súd uviedol, že sťažovateľka sa nachádza v situácii, ktorá je podobná situácii dvoch iných poistek žalovanej, ktorým žalovaná súhlas s úhradou lieku udelila. Podľa okresného súdu aj napriek tomu, že sťažovateľka netrpí totožným ochorením, je potrebné na vec nazerať vo vyšších súvislostiach, kedy ošetrojúci lekár podanie tohto lieku odporučil a aj v súlade s odporúčaním výrobcu je liek možné podať.

4. Na odvolanie žalovanej krajský súd uznesenie okresného súdu zmenil tak, že návrh sťažovateľky na nariadenie neodkladného opatrenia zamietol. Konštatoval, že uznesenie okresného súdu nie je dostatočne odôvodnené a sčasti rozporuplné, pretože okresný súd nesprávne právne posúdil povahu nároku a nezaoberal sa oprávnenosťou požiadavky sťažovateľky na trvalú úpravu pomerov strán. Zvýraznil, že z povahy antidiskriminačného sporu vyplýva prenesenie dôkazného bremena na žalovanú, ktorá však v konaní nemohla vyvrátiť domnienku diskriminácie sťažovateľky. Skrátený proces rozhodovania bez vyjadrenia protistrany a vykonania dokazovania nemôže podľa krajského súdu naplniť požiadavku na vydanie rozhodnutia upravujúceho natrvalo pomery strán. Krajský súd uzavrel, že jeho rozhodnutie nie je vyvodením záveru o tom, či došlo k diskriminácii sťažovateľky žalovanou, ale iba konštatovaním, že nariadenie neodkladného opatrenia „konzumuje“ vec samu a trvalo upravuje pomery strán. To však nie je vhodným procesným prostriedkom ochrany práv sťažovateľky. Pre posúdenie nároku sťažovateľky na úhradu lieku na antidiskriminačnom základe je nevyhnutné komplexne zohľadniť viaceré faktory. Nielen to, či bol liek pre porovnateľnú diagnózu už žalovanou schválený. Pritom ide o zložitú odbornú a etickú otázku, ktorej riešenie presahuje konanie o nariadenie neodkladného opatrenia.

III.

5. Podľa sťažovateľky krajský súd nerozhodoval o splnení podmienok pre nariadenie neodkladného opatrenia, ale o všeobecnej otázke, či možno poisťovni neodkladným opatrením, ktoré konzumuje vec samu v antidiskriminačnom spore, uložiť povinnosť uhradiť liek. Je toho názoru, že krajský súd sa odchyľil od podstaty sporu. Tým bolo porušené právo na prístup k súdu, keďže krajský súd sa nevyporiadal s otázkou, aký iný procesný prostriedok mala k dispozícii, aby sa mohla účinne domáhať svojich práv. Okrem toho sa krajský súd odchyľil od ustanovení o prenesení dôkazného bremena. Tvrdí, že tento inštitút má vzhľadom na jeho transpozíciu do právneho poriadku z európskej antidiskriminačnej legislatívy zvýhodňovať obeť diskriminácie, nie jej páchatel'a.

6. Sťažovateľka nesúhlasí s krajským súdom v tom, že vo veci bolo potrebné vykonať dokazovanie, keďže konanie o neodkladnom opatrení je špecifické a v rámci neho nie je protistrane daný

rovnocenný priestor na obranu. To je však vyvážené právom podať návrh na zrušenie neodkladného opatrenia alebo nárokom na náhradu škody a inej ujmy spôsobenej neodkladným opatrením. Sťažovateľka nepovažuje záver krajského súdu o trvalej úprave pomerov strán za správny, pretože žalovaná si môže uplatniť nárok na náhradu ujmy spôsobenej výkonom neodkladného opatrenia.

7. Sťažovateľka vyčíta krajskému súdu, že vychádzal z nesprávnych ustanovení zákona o úhrade liekov, čo malo za následok nesprávne vysporiadanie sa so skutočnosťami, ktoré osvedčovali dôvodnosť jej nároku. Sťažovateľka tvrdí, že krajský súd nekriticky prebral argumentáciu žalovanej, pričom sám uviedol, že ide o otázky vysoko odborného charakteru. Sťažovateľka je toho názoru, že v návrhu predložila na tieto otázky jednoznačné odpovede. Krajský súd sa podľa sťažovateľky nevyporiadal s kompetenciami poisťovne, ktorá nedisponuje oprávnením rozhodovať o vhodnosti liečby o účinnosti lieku ani o jeho indikácii. Zastáva názor, že poisťovňa s ňou zaobchádzala menej priaznivo pre jej typ ochorenia. Ďalším nedostatkom odôvodnenia uznesenia je to, že pri zvažovaní primeranosti zásahu do sféry žalovanej sa súd zaoberal finančnými dopadmi. Napokon sťažovateľka vyčíta krajskému súdu príliš formalistický prístup tým, že nezohľadnil dostatočne konkrétne skutkové okolnosti v jej veci, čo viedlo k zjavnej nespravodlivosti.

IV.

8. Z princípu subsidiarity ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že právomoc ústavného súdu je daná iba v tom prípade, ak o ochrane práv sťažovateľa nie je oprávnený rozhodovať iný súd. Princíp subsidiarity právomoci ústavného súdu je ústavným príkazom pre každú osobu, a preto každý, kto namieta porušenie svojho základného práva, musí rešpektovať postupnosť tejto ochrany a pred tým, než podá sťažnosť ústavnému súdu, požiadať o ochranu ten orgán verejnej moci, ktorého kompetencia predchádza právomoci ústavného súdu (IV. ÚS 128/04). Nemožno si vyberať, ktorý z oboch ústavne existujúcich systémov súdnej ochrany sa využije. Všeobecné súdnictvo je zodpovedné za ochranu základných práv a slobôd na úrovni jeho právomocí. Iba za predpokladu vyčerpania dostupných právnych prostriedkov súdnej a inej právnej ochrany sa možno domáhať ochrany ústavnou sťažnosťou podľa čl. 127 ods. 1 ústavy (IV. ÚS 193/2010, I. ÚS 178/2011, IV. ÚS 453/2011, III. ÚS 703/2017).

9. Podľa § 420 písm. f) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala procesné práva v miere porušenia práva na spravodlivý proces. Predpokladom prípustnosti dovolania z dôvodu podľa § 420 CSP je teda povaha napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu, ktoré musí byť rozhodnutím vo veci samej alebo rozhodnutím, ktorým sa konanie končí. Rozhodujúcim kritériom, či v prípade rozhodnutia o návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia ide o rozhodnutie, ktorým sa konanie končí, je to, či v okolnostiach prípadu bolo možné nariadením neodkladného opatrenia dosiahnuť trvalú úpravu pomerov. Odpoveď na túto otázku je v právomoci všeobecného súdu a prejaví sa v tom, či navrhovateľovi neodkladného opatrenia uloží povinnosť podať žalobu vo veci samej (§ 336 ods. 1 CSP), alebo stranu, ktorej neodkladným opatrením uložil určitú povinnosť, poučí, že môže podať žalobu vo veci samej (§ 337 ods. 1. CSP).

10. Okresný súd nariadil neodkladné opatrenie, sťažovateľke neuložil povinnosť podať žalobu vo veci samej a žalovanú poučil o možnosti podať žalobu o náhradu inej ujmy spôsobenej výkonom neodkladného opatrenia. Už okresný súd považoval neodkladné opatrenie za také, pri ktorom možno predpokladať, že ním možno dosiahnuť trvalú úpravu pomerov strán. Krajský súd zmenil rozhodnutie okresného súdu tak, že návrh na nariadenie neodkladného opatrenia zamietol práve z dôvodu, že ho posúdil ako rozhodnutie, ktoré má povahu rozhodnutia vo veci samej, a práve z tohto dôvodu povinnosť žalovanej nemožno uložiť neodkladným opatrením. Možno uzavrieť, že vo veci sťažovateľky ide o prípad, keď oba všeobecné súde jej návrh na nariadenie neodkladného opatrenia posúdili tak, že mu nemala nasledovať žaloba podľa § 336 ods. 1 CSP. K tomu krajský súd doplnil, že nároku sťažovateľky vôbec nemožno poskytnúť ochranu neodkladným opatrením. Týmto rozhodnutím konanie o návrhu sťažovateľky skončilo.

11. Ustanovenie § 420 písm. f) CSP zakladá prípustnosť (dôvodnosť) dovolania v tých prípadoch, v ktorých miera porušenia procesných práv nadobudla intenzitu porušenia práva na spravodlivý proces. Pod porušením práva na spravodlivý proces v zmysle tohto ustanovenia treba rozumieť nesprávny procesný postup súdu spočívajúci predovšetkým v zjavnom porušení kogentných procesných ustanovení, ktoré sa vymyká nielen zákonnému, ale aj ústavnému procesnoprávnemu rámcu a ktoré tak zároveň znamená aj porušenie ústavne zaručených procesných práv spojených s uplatnením súdnej ochrany. Ide napríklad o právo na verejné prejednanie veci za prítomnosti strany, právo vyjadriť sa ku všetkým vykonávaným dôkazom, právo na riadne odôvodnenie rozhodnutia, na predvídateľnosť rozhodnutia, na zachovanie rovnosti strán, na relevantné konanie súdu spojené so zákazom svojvoľného postupu a na rozhodnutie o riadne uplatnenom nároku spojené so zákazom odmietnutia spravodlivosti (uznesenie najvyššieho súdu č. k. 6Cdo/155/2017).

12. V prípade sťažovateľky krajský súd v rozhodnutí, v ktorom konanie o jej návrhu skončilo, sformuloval definitívny záver, že jej nároku vôbec nemožno poskytnúť ochranu neodkladným opatrením. Argumentáciu sťažovateľky v ústavnej sťažnosti možno podriaďiť pod § 420 písm. f) CSP. Podľa sťažovateľky sa krajský súd pri rozhodovaní adekvátne nevyporiadal s jej argumentáciou v odvolacom konaní a dostatočne neodôvodnil, aký iný procesný prostriedok mala využiť na ochranu jej práv. Namieta arbitrárnosť uznesenia vo vzťahu k posúdeniu prenesenia dôkazného bremena v antidiskriminačnom spore. Sťažovateľka vyčíta krajskému súdu formalistický prístup, keď dostatočne nezohľadnil skutkové okolnosti prípadu a len nekriticky prevzal argumentáciu žalovanej. Ide teda o argumentáciu, ktorú možno posúdiť v rámci dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP. Sťažovateľka však dovolanie proti ústavnou sťažnosťou namietanému uzneseniu nepodala, a preto tento právny prostriedok, ktorý jej priznáva zákon na ochranu jej základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, nevyčerpala. Preto je jej ústavná sťažnosť podľa § 132 ods. 2 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov neprípustná a ako taká bola podľa § 56 ods. 2 písm. d) tohto zákona odmietnutá.

V.

13. Na okraj treba uviesť, že je na najvyššej inštancii všeobecného súdnictva v rámci prípadného dovolania v obdobnej veci zodpovedať otázku, či je v súlade s právom na spravodlivý proces rozhodovanie všeobecných súdov o neodkladných opatreniach, ktoré smerujú k revízii rozhodnutí zdravotných poisťovní podľa § 88 ods. 9 a 10 zákona o úhrade liekov. Podľa týchto ustanovení

k odsúhlaseniu poskytnutia príspevku na liek, ktorý nie je v zozname kategorizovaných liekov, môže zdravotná poisťovňa pristúpiť najmä vtedy, ak je jeho poskytnutie s prihliadnutím na zdravotný stav poistenca jedinou vhodnou možnosťou. Odsúhlasenie sa uskutočňuje na základe písomnej žiadosti poskytovateľa, o ktorej rozhoduje zdravotná poisťovňa. Poskytovateľ môže so súhlasom poistenca podať zdravotnej poisťovni odvolanie proti nesúhlasu zdravotnej poisťovne s úhradou liečby. O odvolaní rozhoduje priamy nadriadený zamestnanca zdravotnej poisťovne, ktorý vydal nesúhlas. Ak zdravotná poisťovňa odvolaniu nevyhovie, poistenc je oprávnený požiadať Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou o vykonanie dohľadu podľa § 43a zákona č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

14. Inak povedané, je na všeobecných súdoch, aby sa vyrovnali s tým, či pri tomto právnom stave možno vôbec ochranu poskytovať v hmotnoprávnom prostredí antidiskriminačného zákona a v procesnom prostredí neodkladných opatrení. Neúplnosť odpovede na túto otázku v namietanom rozhodnutí či v rozhodnutí okresného súdu (bližšie Kováč, P. Dokonalá pasca – úhrada nekategorizovaného lieku na základe neodkladného opatrenia súdu. Právo a manažment v zdravotníctve 4/2023) však nie je dôvodom, pre ktorý by bola ústavná sťažnosť sťažovateľky prípustná.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. septembra 2023

Robert Šorl
predseda senátu